

Et sted i Nordirland sidder en gruppe mennesker og broderer et vægtæppe i hånden. Vægtæppet forestiller riddere, der kæmper imod hinanden, afhuggede hoveder, der sættes på spyd, hekse, der brændes og prinsesser, der ægter de forkerte. Det kunne være en indledning til en middelalderroman, men det er en sand beskrivelse af en begivenhed i 2019. Vægtæppets broderi forestiller de vigtigste begivenheder fra HBO-serien *Game of Thrones*. Tæppet, der er inspireret af det historiske Bayeux-tapet fra 1100-tallet, er en hyldest til en serie, der trækker på middelalderlige referencer, men bliver samtidig brugt som en kommerciel strategi, der vil gøre opmærksom på Nordirlands tekstilindustri. Fiktionaliseret historie er altså ikke simpel. Den består ikke bare i, at historien pålægges fiktionens filter, men kan også indebære komplicerede strategier, der trækker historiske, mediemæssige, kommercielle og sommetider etiske spørgsmål med sig. I dette nummer af *Passage* har vi søgt at belyse nogle af disse gennem en række forskelligartede bidrag, der på hver sin måde stiller skarpt på fiktionaliseret historie.

Fiktionaliseret historie kan spores helt tilbage til den vestlige litteraturs begyndelse. Mange af antikkens største værker havde et forlæg i historiske begivenheder, hvad enten det drejede sig om forhistoriske bronzealderkonflikter som i Homers *Iliade*, om en fjern tid i Xenofons romanlignende skildring af perserkongen Kyros den Store (600-530) i hans *Kyropædi*, eller det, der skete på gårsdagens folkeforsamling i Aristofanes' politiske komedier. Skønlitterære forfattere har altid ladet sig inspirere af kildeskrifter eller historikeres fremstillinger, og historikere fra middelalderen til romantikken var ikke blege for at låne motiver, begreber, moralfilosofiske pointer eller plotstrukturer fra de skønlitterære forfattere, der indtil det 21. århundrede var pensum også for historikere. Eksemplerne på dette parløb er mange: Shakespeare definerede det historiske skuespil med sine scenebearbejdnings af engelsk historie, og Walter Scott gjorde historien allemandseje med sin særdeles populære romanform; den historiske roman. I Danmark var det B.S. Ingemann, der indtog denne rolle. Også historiografien gjorde brug af fiktionen – i en dansk sammenhæng ses dette tydeligt hos Saxo Grammaticus, der bliver anset for Danmarks første historieskriver, men hvis lån fra især den romerske litteratur fremgår klart af Peter Zeebergs oversættelse af *Gesta Danorum* (2000)

Interessen for fiktionaliseret historie er i dag eksploderet i et væld af forskellige former: i fantasy som serierne *Game of Thrones* og *Outlander*, der ikke lægger sig op ad virkelige historiske begivenheder, men trækker på historisk funderede motiver og forestillingsverdener. Med fænomener som *steampunk* monteres artefakter fra en historisk periode, Victoriatiden, ind i andre historiske sammenhænge, og i computerspil som *Call of Duty: WWII* repræsenteres en virkelig historisk periode – her Anden Verdenskrig – dog uden faktiske historiske personer. Omvendt forholder det sig i værker som Birgitte Kosovics roman *Den inderste fare* (2016) om Erik Scavenius, hvor virkelige historiske personer udgør centrum for fortællingen. Og sidste år blev betegnelsen "exofiktion" udråbt som en afløser for autofiktion. Nu skulle litteraturen ikke længere beskæftige sig med forfatterjeget, men med kendte og historiske personer.

Men brugen af historien i fiktionen er ikke uproblematisk. For nylig har kritikere i avisspalterne diskuteret Jacob Brostrups udsmykning af Socialdemokratiets gruppeværelse på Christiansborg. Det angår særligt ét maleri, der fremstiller statsminister Vilhelm Buhl i stævnen på én af de både, der bragte de danske jøder i sikker havn i 1943. Kritikerne mener ikke, det er lødigt at portrættere en repræsentant for samarbejdspolitikken som en art frihedskæmper. Højest genlyd gav senest Jim Lyngvilds fiktioniserede fremstilling af vikinger i forbindelse med Nationalmuseets vikingedstilling i 2018. Kunstneren blev voldsomt kritiseret af museumsfolk og historikere, som var kritisk indstillede over for en sammenblanding af historie og fiktion på et historisk museum, hvor publikum forventer at møde fakta og *ikke* fiktion. I centrum af kritikken stod et foto af tre bersærker med en hornhjelme, hvis eksistens er omdiskuteret blandt arkæologer. Fotoet kan fortolkes som en udfordring af spørgsmål om, hvorvidt hornene på vikingernes hjelme er et historisk faktum eller en nationalromantisk konstruktion. En fejlrepræsentation af fortiden kan på den ene side være problematisk, også selvom det er i en traditionel fiktiv genre eller med tydelige tegn på fikcionalitet, fordi læseren, beskueren eller forbrugeren får en fejlopfattelse af fortiden og dens personer. På den anden side kan fiktioniseret historie give en historisk bevidsthed gennem sit billedskabende potentiale, som historieskrivningen har svært ved at fremtrylle.

Første artikel i Passages nummer om fiktioniseret historie er David Hasberg Zirak-Schmidts artikel “Alt er sandt! Erindring, glemsel og historie i Shakespeare og Fletchers *Henry VIII*”. Artiklen demonstrerer, hvordan historiedramaet ikke blot tjener til at erindre, men også til at fortrænge ubekvemme dele af historien og dermed er impliceret i et politisk spil om sandheden om fortiden. Med afsæt i en nærlæsning af Cathrine af Aragons apoteose undersøger artiklen dialektikken mellem erindring og glemsel i dramaet og argumenterer for, at *Henry VIII* indskriver en refleksion over forholdet mellem fikcionalitet og historisk sandhed og over teatrets rolle som formidler af historisk viden.

Gábor Attila Csúr beskriver i sin artikel “Middelalderens hang til det overnaturlige – Middelalderlig religiøsitet i den danske historiske roman” den lange tradition for at skrive historiske romaner med et middelaldermotiv. Artiklen slår ned på fire af de mest læste og omdiskuterede danske historiske romaner om middelalderen: B. S. Ingemanns *Valdemar Seier* (1826), Johannes V. Jensens *Kongens Fald* (1900–1901), Martin A. Hansens *Lykkelige Kristoffer* (1945) og Anne Lise Marstrand-Jørgensens *Hildegard I–II* (2009–2010). For at få et samlingspunkt for sine analytiske betragtninger zoomer Csúr ind på skildringen af den middelalderlige religiøsitet i de fire romaner. Han viser, hvordan disse skildringer peger på interessante udviklinger i fremstillingen af middelalderen fra romantikken til i dag, udviklinger, der ikke bare har at gøre med indhold, men også selve fortællestilen.

I artiklen “Når den fortalte historie går op i limningen – Om Peter Seebergs fiktive dokumentarisme” kortlægger Jonas Holst, hvordan Seebergs forfatterskab trækker på forskellige former for fiktioniseret historie. Holst viser, hvordan Seebergs fiktive dokumentarisme er en særlig form for fiktioniseret historie, der foregiver at præsentere historiske dokumenter, mens en anden type brug af historien spiller på komplicerede tidsmæssige sammenkædninger, der på en og samme tid foregiver

at have fundet sted og samtidig sår tvivl om det. Med udgangspunkt i Paul Ricoeurs refleksioner over forholdet mellem tid, historie og fortælling foretager Holst en række læsninger af Seebergs forskellige former for fikcionaliseret historie fra hans debutroman *Bipersonerne* (1956) over hans brug af hverdagskendte tekster som nekrologer, testamenter og gravindskrifter i en art *readymades* til en række noveller, der genskriver historisk materiale tilbage fra højmiddelalderen og frem til det 20. århundrede.

Anne Bettina Pedersens artikel "(Mis)Brugen af Sylvia Likens – Fikcionaliseringer af et torturmord" stiller skarpt på det grufulde torturmord på Sylvia Likens i 1965. Pedersen gennemgår mordets genlyd i udvalgte true crime-bøger og filmatiseringer og undersøger, hvordan de mange interne referencerammer og intertekstuelle greb tilsammen danner et Sylvia Likens-arkiv af fikcionaliseringer. Med udgangspunkt i bl.a. figurtypen 'the beautiful dead girl' i amerikansk kulturproduktion definerer Pedersen de særlige fiktionskendetegn i Sylvia Likens-arkivet og sammenligner de forskellige Sylvia Likens-figurer, der genoplives og dræbes til bestemte formål – f.eks. for at rejse en kritik mod samfundsundertrykkelse af minoriteter, misogyni eller seksuel puritanisme. Desuden diskuterer Pedersen, hvorvidt de nye Sylvia Likens-figurer gentager det faktiske overgreb i kraft af deres fiktive elementer, der bygger på tidligere adaptationer og derved indsætter fortællingen i en ny samfundsmæssig kontekst.

Med afsæt i den kontroversielle vikingeutstilling på Nationalmuseet foretager Lea Grosen Jørgensen en komparativ analyse af TV-serien *Vikings'* og Adam Oehlenschlägers portrætter af vikingehelten Ragnar Lodbrok i artiklen "Vikingsens udødelige sang – En sammenligning af norrøne digte og helteportrætter i *Vikings* (2013-) og Oehlenschlägers *Regnar Lodbrok* (1849)". Artiklen fokuserer på brugen af en norrøn dødssang "Krákumál" fra 1100-tallet, som i romantikken gav anledning til at tolke vikingerne i et barbarisk lys. Jørgensen analyserer brugen af dødssangen i både serien og Oehlenschlägers ellers oversete heltedigt fra 1849 og påviser, hvordan begge omfortolker vikingehelten fra de norrøne kilder. Hos *Vikings* fremstår Ragnar Lodbrok som en viljestærk ateist, hvorimod Oehlenschläger portrætter ham som en følsom heltefigur, der synger om sine bedrifter og sorg for at finde fred i sin egen død.

Lis Møller sammenligner i sin artikel "For konge og fædreland. Valdemar Sejr hos B. S. Ingemann og Agnes Slott-Møller" to fikcionaliserede fremstillinger i forskellige medier af den danske middelalderkonge Valdemar Sejr, nemlig B.S. Ingemanns historiske roman *Valdemar Sejr* fra 1826 og maleren Agnes Slott-Møllers cyklus *Valdemar Sejr* malet mellem 1927 og 1934. Artiklen viser, at synet på middelalderen og opfattelsen af henholdsvis den historiske romans og historiemaleriets funktion er meget ens hos de to. Hvad der adskiller dem, er den historiske kontekst. Mens Ingemanns roman er et udtryk for romantikkens kulturelle nationalisme, har Slott-Møllers *Valdemar Sejr* baggrund i Mellemligstidens spændinger mellem nationalistiske og antinationalistiske strømninger.

Mathias Overgaard giver i sin artikel "Eventyrets tid, historiens rum. Trediveårskrigen dynamik i *Den Eventyrlige Simplicissimus*" en læsning af Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausens roman *Den eventyrlige Simplicissimus* fra 1668.

Fortolkningen tager udgangspunkt i romanens forhold til den historiske tid (Trediveårskrigen 1618-1648), som handlingen udspiller sig i, lige så vel som det tidsrum og det geografiske rum, som fortællingen er struktureret efter. I en narratologisk inspireret analyse påviser artiklen, hvordan værket ved hjælp af sin episodiske og gentagende struktur søger at skildre krigen sande væsen snarere end at stræbe efter historisk korrekthed og kronologi. Årstal og lokationer er slørede i en bevidst fiktioniseringsstrategi. Derved tydeliggøres det historiske opbrud og opløsningen af grænser til forskel fra en traditionel historiografi, der skal tage hensyn til historiens gang og normalt ikke betoner stilstand eller gentagelse.

I en sammenligning af ét af de tidligste præromantiske ridderdramaer, Johann Elias Schlegels *Canut* (1746) med Johannes Ewalds *Rolf Krage* (1770) viser Andreas Hjort Møller i artiklen “Gravhøjen åbnes – Fra rokokko-middelalderisme i Johann Elias Schlegels *Canut* til vikinge-romantik i Johannes Ewalds *Rolf Krage*”, hvordan repræsentationen af middelalderen skifter fra sen oplysningstid til tidlig romantik. Sammenligningen er oplagt, ikke mindst fordi *Canut* formentlig var en vigtig inspiration for Ewald, der – ligesom Schlegel – gjorde troskab, patriotisme og en truet dansk konge til grundpillen i sit plot. Både Schlegel og Ewald hentede det tragiske stof i Saxos *Gesta Danorum*. Hvor middelalderen i Schlegels femakter beskrives som en mørk kontrast til den civiliserede oplysningstid, fremstiller Ewald den på mere nuanceret vis og i et sprog og en stil, der bryder med de klassicistiske former. De to tragedier udgør til sammen en vigtig udviklingslinje i romantisk middelalderisme, der indvarsler højromantikens positive og mangefacetterede middelalderfascination hos bl.a. Goethe og Oehlenschläger.

I dette nummer af *Passage* viser mødet mellem historie og fiktion sig i forskellige afskygninger på tværs af historiske perioder og medier. Nummeret afspejler, hvor langt tilbage tendensen til at bruge fiktionen for at forstå fortiden går og samtidig, hvordan sådanne manifestationer har ændret sig. Hvordan en nutidig serie som *Vikings* trækker på det samme stof som Oehlenschläger gjorde; hvilke forskelligartede værker, der kan komme ud af den samme inspirationskilde som ved de to tragedier af Johann Elias Schlegel og Johannes Ewald; eller hvilke ligheder, der ses på trods af forskellige medier som hos maleren Agnes Slott-Møller og forfatteren B. S. Ingemann. Hvordan historien kan bruges både til at huske og glemme som i Shakespeares historiedrama, til at manipulere opfattelsen af historien som i de store danske historiske romaner, og hvordan (gen)brug af en forbrydelse som i sagen med Sylvia Likens kan føre til misbrug af en virkelig historie. Nummeret viser, at kunsten kan give et nyt billede på hverdagslige udtryksformer som i Seebergs fiktive dokumentarisme og beskrive krigen væsen gennem bestemte fortælleteknikker som i Grimmelshausens storværk om Trediveårskrigen rædsler. Samtidig med, at fiktioniseret historie kan være en vej til viden om en given historisk periode, begivenhed eller person, røber den med sin vinkel og sit særlige greb på historien sin egen tids historiske specificitet.

God læselyst!

Jacob Brostrup, *Slaget på fælleden 1872. Frihedsrettigheder 1871-1899*, 232x284 cm. © Jacob Brostrup